

Н.М. Гаркуша, канд. екон. наук (ХДУХТ, Харків)

Н.О. Бондаренко, канд. екон. наук (ХІФ УДУФМТ, Харків)

СУТЬ І ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Розкрито поняття та завдання державного фінансового контролю, склад державних контролюючих органів та їх функції, визначено проблеми здійснення ДФК, наведено заходи з удосконалення його законодавчої та нормативної бази.

Раскрыто понятие и задачи государственного финансового контроля, состав государственных контролирующих органов и их функции, определены проблемы осуществления ГФК, приведены мероприятия по усовершенствованию его законодательной и нормативной базы.

The concepts and tasks of the state financial control, the composition of government auditors and their functions, defined the problem of DFK, are measures to improve its legal and regulatory framework.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Державний фінансовий контроль (ДФК) є однією із найважливіших функцій державного управління фінансовими ресурсами, пов'язаною з їх розподілом та використанням, значення якої сьогодні складно переоцінити. Разом із цим, незважаючи на велику кількість у державних органів і служб, які здійснюють фінансовий контроль, щорічно збільшується величина правопорушень та зловживань у сфері державних фінансів, що потребує вдосконалення системи ДФК.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стану ДФК в Україні та проблеми його вдосконалення розглядаються в багатьох наукових публікаціях. Так, основи правового регулювання ДФК розкрито у працях О.Є. Бавико; функції державних контролюючих органів наведено в роботі О.Д. Василик; економічна роль ДФК визначена С.О. Діденко; суть системи ДФК як інструменту соціально-економічного розвитку досліджена В.Ф. Піхоцьким; недоліки в організації та здійсненні ДФК виявлені Н.І. Пахолок; шляхи вирішення проблем удосконалення системи зовнішнього державного фінансового контролю в Україні висвітлено у працях Н.Б. Ярошевич тощо. Разом із цим, питання сучасного стану та напрямів удосконалення ДФК потребують подальшого дослідження.

Мета та завдання статті. Метою дослідження є визначення суті та завдань ДФК; функцій державних органів і служб, які здійснюють державний фінансовий контроль; проблем здійснення ДФК та їх вирішення. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи дослідження, як аналіз і синтез.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державний фінансовий контроль (ДФК) – це різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними органами державного фінансового контролю. ДФК полягає у визначенні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті.

Основними завданнями державного фінансового контролю є такі: забезпечення законності, ефективності, фінансової дисципліни й раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що належать державі, а також використання коштів, що залишаються у суб'єкта фінансових правовідносин, у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів чи державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії Кабінету Міністрів України.

Сьогодні в Україні є значна кількість державних органів і служб, які здійснюють фінансовий контроль і виконують відповідні функції. Так, функціями Верховної Ради України є контроль за дотриманням бюджетного законодавства та формуванням державного бюджету України; Рахункової палати України – контроль за доходами і видатками державного бюджету України, за ефективністю діяльності НБУ, станом державного боргу, а також методологічне та нормативне забезпечення діяльності органів державного фінансового контролю; Державної контрольно-ревізійної служби України – контроль за витрачанням бюджетних коштів, збереженням держмайна в бюджетних установах, достовірністю бухгалтерського обліку і звітності в бюджетних установах, а також накладання адміністративних і фінансових стягнень за виявлені порушення законодавства; Міністерства фінансів України – нагляд і перевірка стану діяльності суб'єктів державного фінансового контролю; аналіз сучасної економічної та фінансової ситуації в Україні; забезпечення впровадження єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку і фінансової звітності; Державної податкової адміністрації України – облік платників податків, контроль за правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати податків та інших обов'язкових платежів і достовірністю податкового обліку та звітності; Державного казначейства – ведення обліку касового виконання Державного бюджету України, контроль цільового спрямування бюджетних коштів

та забезпечення складання та зведення звітності щодо виконання Державного бюджету.

Ефективність державного фінансового контролю за економним і цільовим витрачанням бюджетних коштів, станом збереження державного і комунального майна залежить від комплексності його здійснення, своєчасності й повноти реалізації заходів для відшкодування завданих державі збитків, усунення причин, що призвели до фінансових втрат.

Оскільки кількість фінансових порушень зросла в 14 разів у 2011 р. порівняно із 2001 р., то можна зробити висновок: система державного фінансового контролю має певну низку проблем. Серед основних недоліків державного фінансового контролю можна визначити такі [5; 10]:

1. Фіскальний характер переважної більшості контрольних-перевіркових процедур. Оскільки на практиці найчастіше використовують ревізію та перевірку, то це дозволяє лише виявити фінансові порушення та негативні явища, але не дає змоги запобігти їм чи дослідити причини їх виникнення.

2. Відсутність системного контролю, коли основним є подальший контроль, а процедури попереднього та поточного контролю є досить слабкими та неврегульованими.

3. Неусвідомлення важливості внутрішнього фінансового контролю як у системі управління державними фінансами, так і керівниками підприємств, установ, організацій.

4. Низький рівень дієвості механізму адміністративних стягнень, коли сума штрафу за нецільове або незаконне використання бюджетних коштів значно менша за обсяги бюджетних коштів, які держава втрачає через зловживання посадових осіб і не може забезпечити повною мірою відшкодування цих збитків.

5. Зростання фінансових порушень у сфері використання бюджетних коштів.

6. Неврегульованість діяльності та перетин функцій суб'єктів фінансового контролю.

7. Слабка взаємодія ДФК з правоохоронними та судовими органами.

З метою вдосконалення системи державного фінансового контролю Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 Головки КРУ було реорганізовано в Державну фінансову інспекцію України. Згідно із «Положенням про Державну фінансову інспекцію України», затвердженим Указом Президента України

від 23 квітня 2011 р. № 499/2011, основним завданням Державної фінансової інспекції України є реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю та внесення пропозицій із питань її формування. Державна фінансова інспекція України є правонаступником ГоловКРУ з певним розширенням її прав порівняно із правами ГоловКРУ.

Робота щодо удосконалення системиДФК триває. Так, із метою виконання вимог Указу Президента України «Про національний план дій на 2011 рік» щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» від 27.04.2011 № 504/2011», а також із метою оптимізації й удосконалення порядку організації та проведення контрольних заходів органами державної контрольно-ревізійної служби, запобігання проявам корупції, обмеження втручання в діяльність суб'єктів господарювання та бюджетних установ, уникнення безпідставного затягування строків проведення контрольних заходів, ГоловКРУ видало Наказ від 08.09.2011 за № 235 «Про впорядкування організації контрольних заходів» [4]. Цим Наказом заборонено проводити ревізію, перевірку державних закупівель, державного фінансового аудиту частіше одного разу на рік, а на суб'єктах господарювання, де здійснюється державний фінансовий аудит окремих операцій, заборонено проведення будь-яких інших планових контрольних заходів; обмежено строк перевірки державних закупівель 60 днями з дня її початку (з урахуванням припинення й поновлення); визначено, що аудит бюджетних програм, місцевих бюджетів і моніторинг державних закупівель, повинен здійснюватися без виходу на об'єкт контролю виключно шляхом запиту необхідної інформації.

Над вирішенням цих проблем працюють також багато науковців і серед розроблених пропозицій можна виділити такі: удосконалення діяльності органів державного й комунального секторів, підвищення якості державного управління; законодавче врегулювання питань формування системи державного внутрішнього фінансового контролю, основною метою якого є забезпечення здійснення внутрішнього контролю, проведення внутрішнього аудиту, їх гармонізації для забезпечення якісного управління ресурсами держави на основі принципів законності, ефективності, результативності та прозорості; визначення на основі наукового обґрунтування структур системи державного внутрішнього фінансового контролю, відповідних процедур регламентації її функціонування; установлення механізму запровадження внутрішнього аудиту в органах державного й

комунального секторів; формування дієвої системи моніторингу фінансово-господарської діяльності підприємств, які перебувають у державній або комунальній власності, для підвищення їх прибутковості й конкурентоспроможності; розвиток і поширення інформаційно-довідкової системи та інформаційної мережі Держфінінспекції на базі даних оперативного обліку структурних підрозділів фінансової інспекції із застосуванням комп'ютерних технологій [11]; удосконалення планування, організації, проведення та методи контролюно-ревізійної роботи шляхом застосування сучасних інформаційних систем і технологій тощо.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах розвитку економіки України чинна система державного фінансового контролю має велике значення, але потребує розробки й упровадження заходів з її вдосконалення.

Список літератури

1. Бавико О. Є. Правове регулювання державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / О. Є. Бавико. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/pravo/2010_2/files/LA210_04.pdf>.
2. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2003. – 411 с.
3. Діденко С. О. Економічна роль державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / С. О. Діденко. – Режим доступу : <<http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Ekon/802/08ddeeco.pdf>>
4. Про впорядкування організації контрольних заходів : Наказ Головки КРУ від 08.09.2011 № 235 // Фінансовий контроль. – 2011. – № 7 (68).
5. Пахолок Н. І. Державний фінансовий контроль в Україні / Н. І. Пахолок // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7. – С. 262–266.
6. Піхоцький В. Ф. Система державного фінансового контролю як інструмент соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNULP/Management/2009_647/32.pdf>.
7. Про схвалення Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 травня 2005 р. № 158-р.– Режим доступу : <<http://www.dkrs.gov.ua>>.
8. Про заходи щодо підвищення ефективності контролюно-ревізійної роботи [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 27.08.2000 № 1031. – Режим доступу : <<http://www.dkrs.gov.ua>>.
9. Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушенням у бюджетній сфері [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25.12.2001 № 1251. – Режим доступу : <<http://www.dkrs.gov.ua>>.

10. Скоропад І. С. Державний фінансовий контроль в Україні: проблеми та шляхи реформування [Електронний ресурс] / І. С. Скоропад, Н. І. Пахолок. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntlu/21_3/263_SKO.pdf>.

11. Яремко С. А. Застосування інформаційних систем і технологій в контрольно-ревізійному процесі як запорука його удосконалення та ефективного функціонування [Електронний ресурс] / С. А. Яремко, Ю. М. Данильчук, Ю. О. Мухомора. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Kitonv/2011_4/s52.pdf>.

12. Ярошевич Н. Б. Проблеми вдосконалення системи зовнішнього державного фінансового контролю в Україні / Н. Б. Ярошевич, І. І. Підтикана // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9. – С. 145–150.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.

© Н.М. Гаркуша, Н.О. Бондаренко, 2012

УДК 330.138.11

Н.М. Гаркуша, ст. викл.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено етапи еволюції знань про витрати впродовж їх історичного розвитку, узагальнено та подано різні трактування категорії «витрати», визначено їх сутність і зміст.

Исследованы этапы эволюции знаний о расходах в течение их исторического развития, обобщены и представлены разные трактования категории «расходы», раскрыта их сущность и содержание.

The article explored the stages of evolution of knowledge on the costs for their historical development are summarized and graphically presented different interpretation of the category “expenses”, the disclosure of their nature and content.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Витрати є головним ціноутворюючим чинником і одним з основних чинників формування прибутку, а отже, потребують пильної уваги керівництва підприємства і дієвої системи управління ними. Для побудови останньої необхідним є розуміння економічної природи та сутності витрат підприємств торгівлі, яке не можливе без вивчення наукових поглядів попередників.